

Obuka za Udruženje stručnih saradnika u Bosni i Hercegovini

Sarajevo, 13. juni 2014. g.

Rod i pravosuđe: implikacije roda u pravosuđu Bosne i Hercegovine

Majda Halilović i Heather Huhtanen

Međunarodna literatura i teorije

Zakoni se primjenjuju kroz socio_kulturalne vrijednosti, norme i vjerovanja unutar određenog vremena i konteksta. Prema tome načini na koji se rod i rodne uloge shvaćaju u društvu je neodvojivo od pravila dokazivanja ili pretpostavki koje koristi policija ili sudstvo.
(Sally Falk Moore 1978; Rosen, L. 2006)

Istraživanje o implikacijama roda u pravosuđu Bosne i Hercegovine

Cilj istraživanja:

- Kako se rod odražava na strukture, procedure i odlučivanje na sudovima?
- Kako uticaj roda može poslužiti u davanju prednosti jednom ili drugom spolu?

Multidisciplinarno istraživanje: uključene su perspektive pravnika i stručnjaka iz oblasti društvenih nauka (sociologija i psihologija)

Metode istraživanja

- Popunjeno 131 anonimni online upitnik– sudije, tužioci, advokati i stručni saradnici
- 30 povjerljivih individualnih intervju – sudije, tužioci, advokati u Sarajevu, Visokom, Banja Luci, Mostaru, Istočnom Sarajevu, Bijeljini, i Sanskom Mostu
- Pregled i analiza relevantne domaće i inostrane literature

Rod i kolegijalni odnosi

Pristojnost u sudnici i korištenje titula

- 24% ispitanika su lično doživjeli ili bili svjedokom da nekog pripadnika/ pripadnicu u pravosuđu zovu ili govore o njemu ili njoj u sudnici ili zgradi suda koristeći druge nazive umjesto titule ili prezimena
- *Jedan kolega me nazvao djevojkom u sudu” (advokatica)*
- *Tokom suđenja kolega sudija se okrenuo prema meni i pitao “šta si htjela reći ljepotice” (sutkinja)*

Ponašanja u sudnici

- Žene su duplo više izložene kritici od muškaraca jer su previše emocionalne, agresivne ili zbog načina oblačenja
- Dešava se da se mlađim ženama pretpostavi niža pozicija
- 8,5% ispitanika su imali iskustvo da im je neko od osoblja pretpostavio nižu poziciju

Red u sudnici

- *“problemi u sudnici, kao što su svađe i uvrede se dešavaju između stranki u postupku, ali u tim slučajevima sudija ih opominje ili traži od obezbjeđenja da ih izbací iz sudnice a njihove advokate kažnjava” (advokat, muškarac)*
- *Sudije su najprofesionalnije u sudnici i imaju najmanje slobode da kažu nešto neprofesionalno*
- *“Postoji nakolnost prema suprotnom spolu. Do koje mjere to utiče na sudske odluke... vjerovatno ne utiče, ali proceduralno može uticati. Mislim da ovo pitanje nije tako važno i nema načina da se ljudi nauče da to ne rade. Mnogo je lakše recimo flertovati izvan sudnice, kad mi kolegica recimo dodje u kancelariju”. (tužilac, muškarac)*

Oblačenje

- Fokus na ženama koje se oblače izazovno ili neprikladno
- Više pažnje je posvećeno ženskom oblačenju i u pravilnicima
- Zašto se toliko pažnje obraća na oblačenje žene?

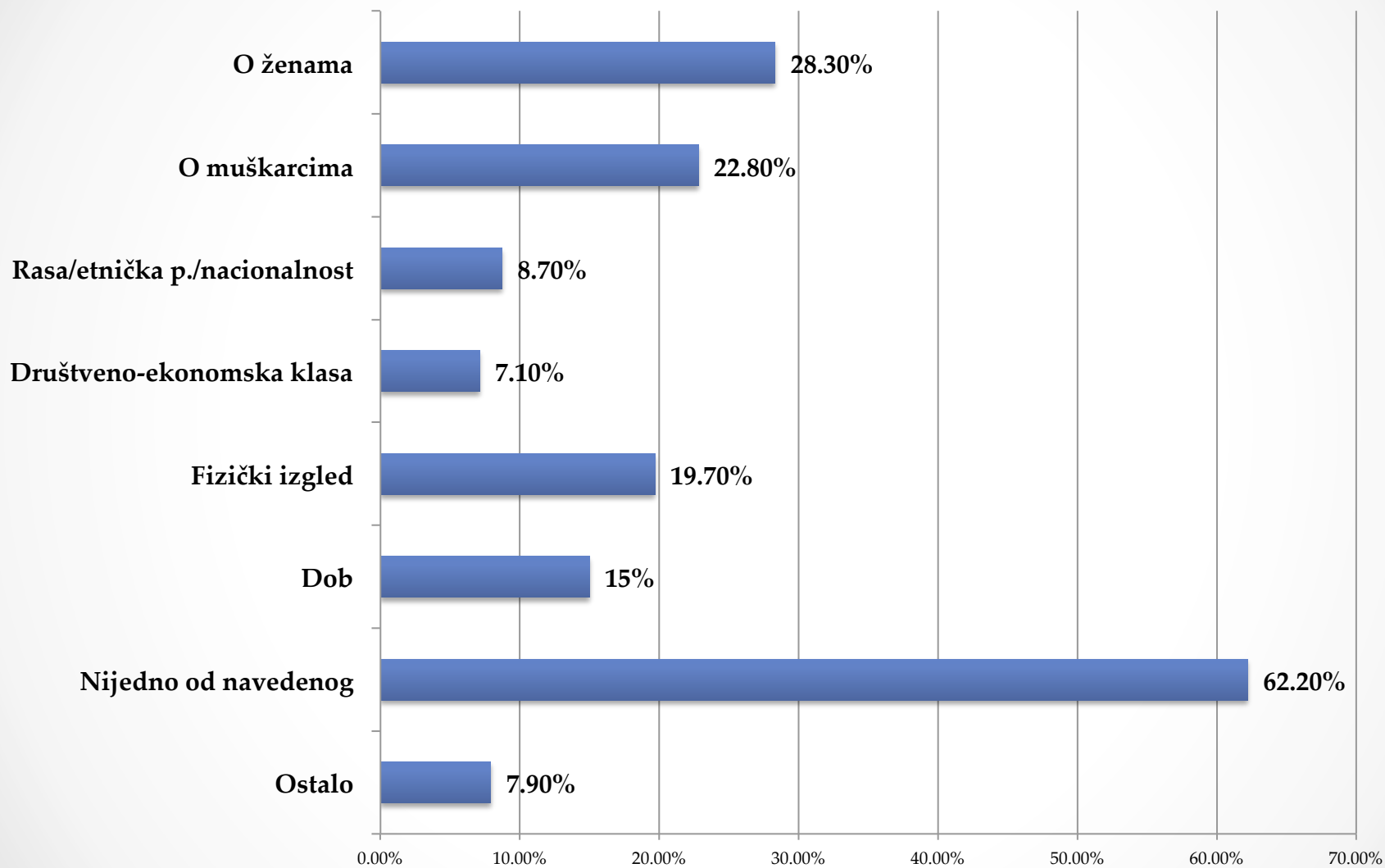
Šale i komentari

Šale i komentari

- *“Jedan kolega je rekao tužiteljici da ima problem kad je ona u sudnici jer ima seksualne fantazije o njoj. Klijenti nekad komentarišu da je tužiteljica zgodna, ali to nikad nije pogrešno shvaćeno” (muškarac, advokat)*
- *“Ima komentara i šala seksualne prirode na hodnicima kad zgodne pripravnice prolaze...ali to je onako da one ne čuju” (muškarac, advokat)*
- *“Prema standardima etičkog ponašanja za državne službenike, ovakve šale su neprihvatljive. Kad se prave ovakve šale, obično se radi o fizičkom izgledu i kao žena, izražavam svoje negodovanje.” (žena sudija)*

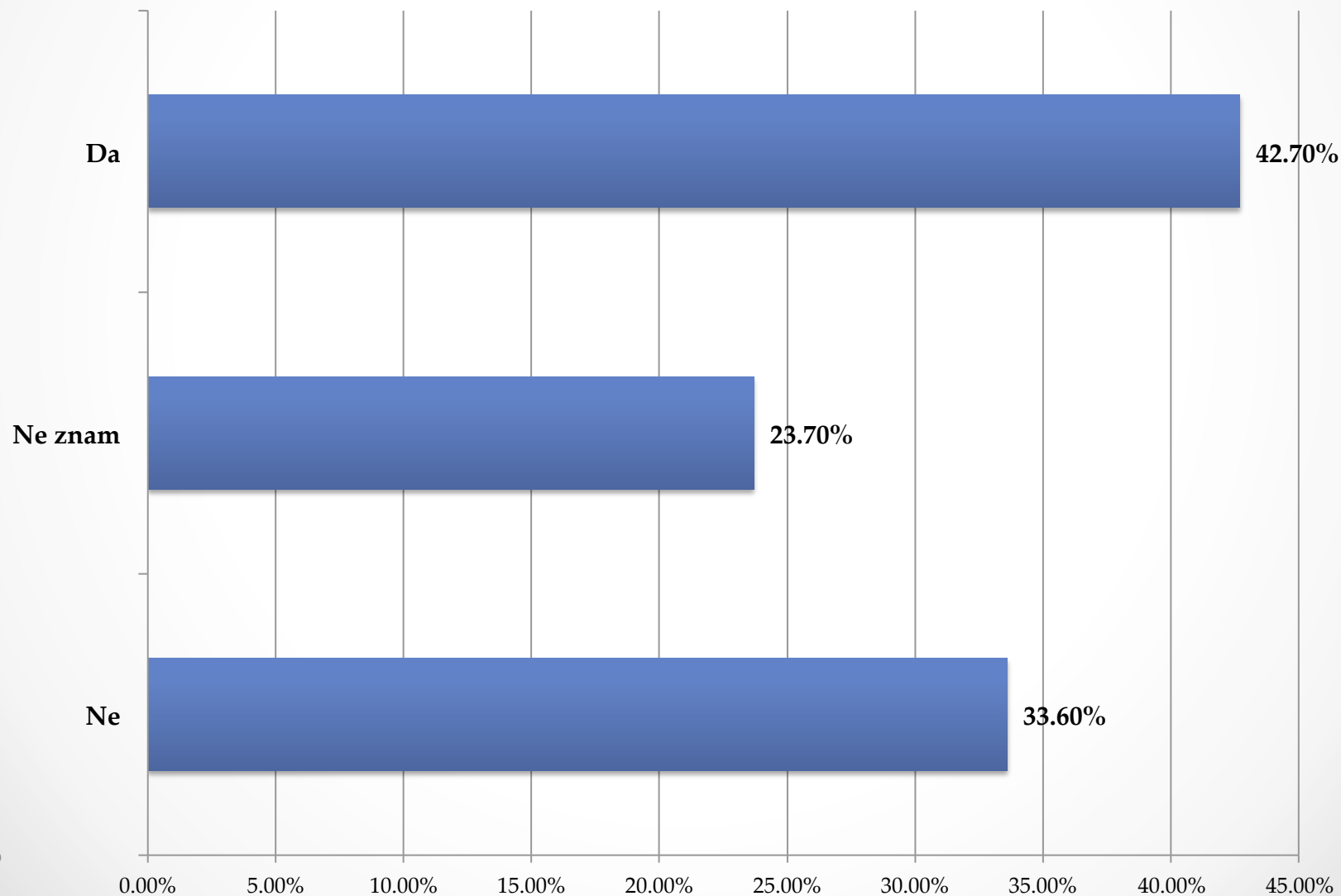
Vrste šala

Seksualno uznemiravanje

“Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.” (*Zakon o ravnopravnosti spolova BiH, Član 25*)

**Jeste li upoznati sa bilo kakvim politikama ili zakonima o
zabrani diskriminacije kojima se sud rukovodi?**

“Mislim da je ova tema precijenjena i žene to misle takođe. Pohađao sam seminar na kojem je stručni saradnik pitao “znači li to da ćemo od sada tražiti pismeni pristanak da izađemo sa djevojkom?” (sudija)

“Šta ako nekome dam kompliment, hoću li biti optužen za seksualno uznemiravanje?” (stručni saradnik)

“Biće me strah da ostanem nasamo sa ženom” (tužilac)

Trećina ispitanika izrazila potrebu za jasnim smjernicama kada je u pitanju seksualno uznemiravanje.

Zastupljenost žena sudija u BiH/ 2010.

- 63% žena sudija 40% žena predsjednica sudova
- 44% žena tužilaca
- “...Potrebni su dodatni naponi da bi ravnopravnost muškaraca i žena postala stvarna na nivou pravosuđa u Evropi. Primjećen je trend da se broj žena smanjuje u odnosu na mušakce kad je u pitanju napredovanje u profesiji za sudije a naročito za tužioce.”
(EU, 2011.)

Šta mislite zašto je veći broj žena sudija u BiH?

- *“Pravosuđe je sada dominantno ženski posao zato što je to lagan sjedeći posao, ne zahtjeva fizički napor... (muškarac, sudija)”*
- *“Možda zato što su žene podređene kod kuće i zato apliciraju za posao sudije da bi bile dominantne na poslu i tako kompenzirale za situaciju u kući. (muškarac, tužilac)”*
- *“Više je žena sudija zato što je ovo težak posao sa velikom normom, a žene su vrijednije i odgovornije od muškaraca. Muškaci sve manje postaju sudije jer posao nije dovoljno cijenjen niti dovoljno plaćen”.*

Zašto žene nisu dovoljno zastupljene na vodećim pozicijama?

- Ne posvećuje se dovoljna pažnja ovom pitanju

“Ne bi konkurisala za posao glavnog tužioca. Taj položaj zahtijeva istaknutog muškarca. Osjećam da nemam vještine za to. Ipak, znam da ima mlađih kolegica koje bi voljele biti na rukovodećim pozicijama. Ja ne bi ni željela taj posao jer se moram brinuti o djeci pa bi posao glavnog tužioca bio previše za mene” (Tužiteljica)

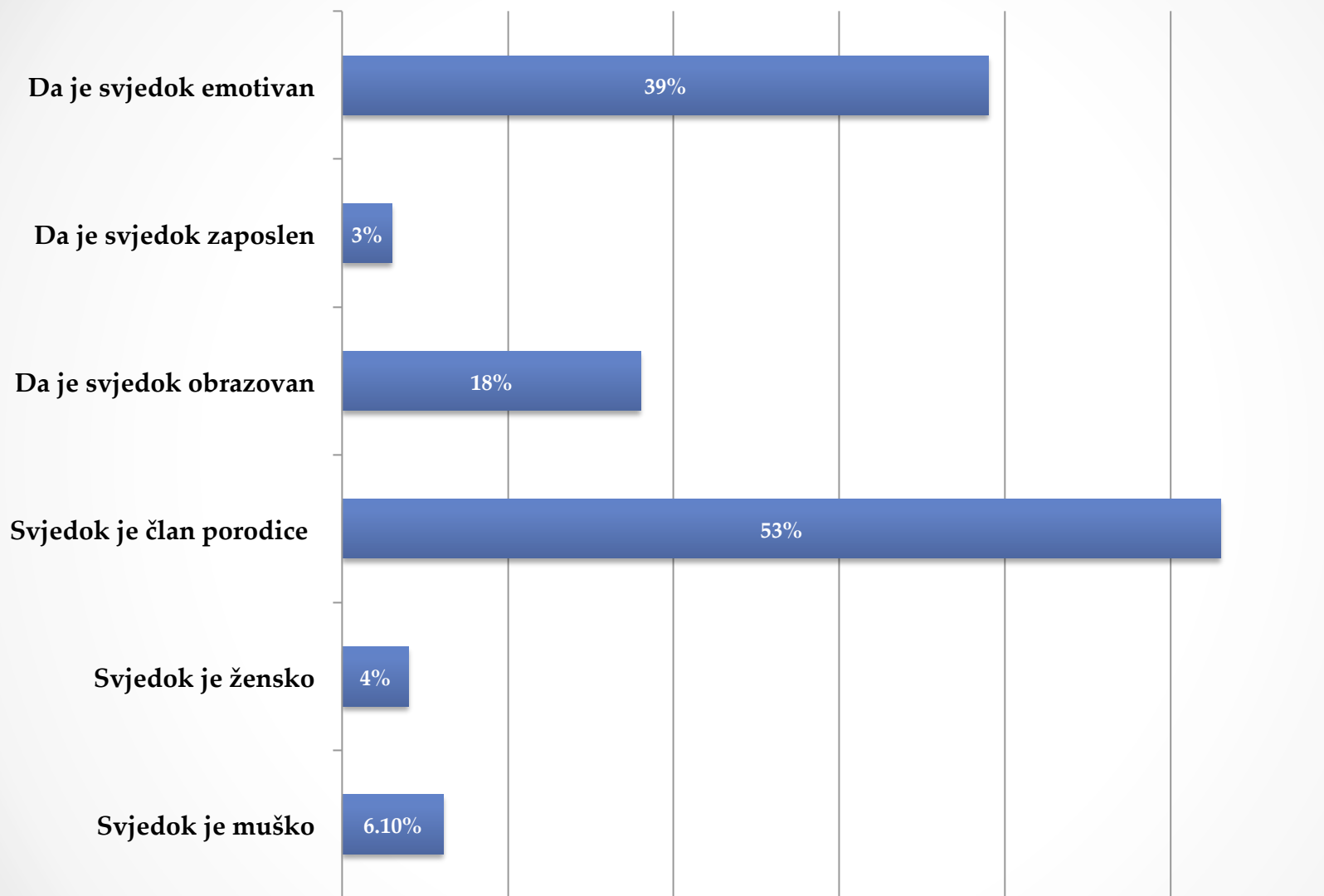
Rodne implikacije u pojedinim oblastima

- Utvrđivanje kredibiliteta / svjedoka / žrtve
- Razvodi i starateljstvo
- Nasilje u porodici
- Silovanje
- Ostavinske rasprave
- Odmjeravanje kazne

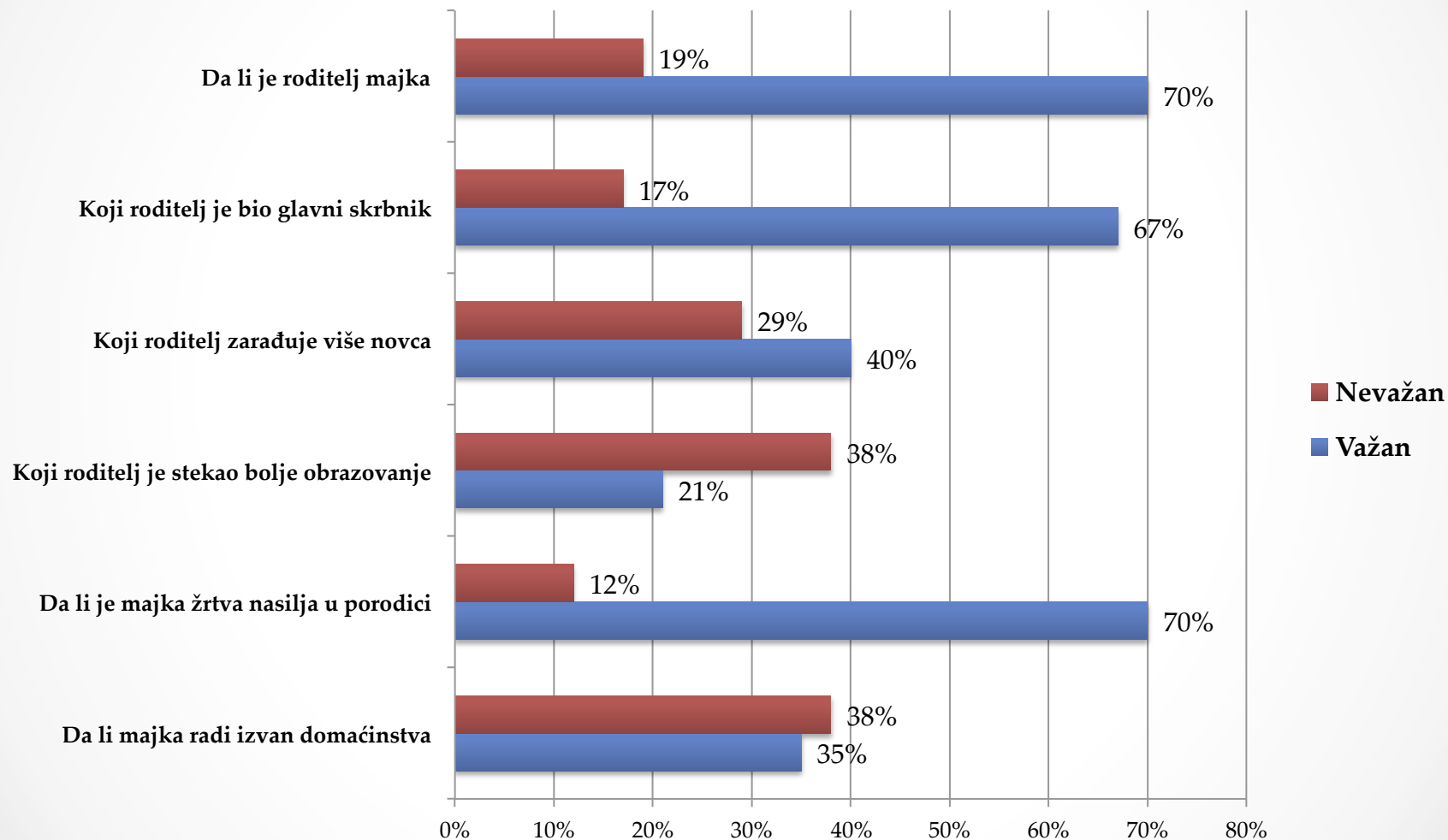
Kredibilitet

- **Spol nema veze sa kredibilitetom?**
- *“To je nepregledno polje i sve igra ulogu. Ako ste sudija sve se uzima u obzir, uključujući i obrazovanje i porijeklo, ali nevažno je da li se radi o muškarcu ili ženi” (tužilac, muškarac)*
- *“Sve igra ulogu, naročito ako je svjedok mlada žena ili djevojka. Ako svjedoči o djelu koje se desilo kasno uveče, čujem komentare u smislu šta je ona u to doba radila u kafani. Pitaju jeli često mijenjaju momke. Advokati pokušavaju da unište kredibilitet svjedoka na taj način. Ista ponašanja su prihvatljiva za mladiće ali ne za djevojke. Zbog toga djevojke često ibjegavaju d asvjedeoče na sudu. Komentarišu i kako se obukla, a isti komentari se ne čuju o muškarcima. “ (žena sudija)*

Koji su faktori značajni u određivanju kredibiliteta

**Koliko je svaki od navedenih faktora bitan prilikom donošenja odluke s kojim roditeljem
će malodobno dijete živjeti**

Starateljstvo nad djecom

“Najbolji interes djeteta je da bude s majkom, naročito kad je dijete malo”

“Prema našim zakonima dijete se dodjeljuje majci”

“Postoji jaka veza između majke i djeteta”

“Majke su prirodno preodređene da se brinu o djeci”

“Majke se bolje brinu o djeci”

“Djeca su više vezana za majke”

Da li su centi za socijalni rad i psiholozi nezavisni i objektivni?

Prava očeva

- Trećina učesnika smatra da su očevima nepravedno ograničena prava na viđanja djeteta nakon razvoda.
- *“Otac koji živi s djetetom i koji je posvećen djetetu je odjednom sveden na viđanje svog djeteta svaki drugi vikend ili nekoliko sati sedmično”. (tužilac, muškarac)*
- *Poteškoće na koje očevi nailaze kad ih bivše supruge sprječavaju da viđaju djecu i zakonska borba da ostvare svoja prava (tužilac, muškarac)*

Nasilje u porodici

- Različita mišljenja
 - Krivične sankcije nisu najbolje rješenje
 - Žrtve povlače tužba ili ne sarađuju sa tužialštvom
 - Kazne trebaju biti oštrije
 - Uslovne kazne su efektivne (ne javljaju se ponovo)
 - Faktori koji se uzimaju u obzir: kako će kazna uticati na porodicu, hoće li počinitelac izgubiti posao, želje žrtve da se dosudi blaža kazna

Nasilje u porodici

Faktori koji se uzimaju u obzir u odmjeravanju kazne

- Upotreba oružja
- Težina povrede
- Počinilac se kaje
- Prvi incident
- Žrtva je neprijatna u komunikaciji
- Da li je žrtva žensko

“Znate šta, ja mislim da nekad ove stvari treba da ostanu u porodici.” (tužilac, žena)

“Šamar u afektu zbog preljube nekad može biti olakšavajuća okolnost, ali zavisi od sudije do sudije”. (tužilac, muškarac)

Taktike odbrane u slučajevima nasilja u porodici

Taktike odbrane	Broj onih koji su primjetili
Pravdanje počinioca tvrdeći da je izložen većem stresu i pritisku zbog posla	33
Tvrdnja da žena advokat ili žena sudija ne može shvati kroz šta muškarac prolazi	17
Opravadavanje ponašanja muškarca kroz kulturalna očekivanja	7
Umanjivanje ozbiljnosti slučaja kad je žrtva žena	25

*“Vjerovatnije je da će muškarci opravdavati ponašanje muškaraca”
“Pravosudni kadar radi u skladu sa svojim ličnim ubjeđenjima”
“U pravosuđu mi se ne brinemo za slučajeve nasilja u porodici. Ovi slučajevi se ne smatraju prioritetom.” (sudija, žena)*

Muškarci i nasilje

“Zato što su muškarci agresivniji. Samo pogledajte istoriju—oni su uvijek započinjali ratove. To je u njihovom genetskom kodu a žene su više okrenute porodicama” (sudija, žena)

- Muškarci su prirodno nasilniji
- Muškarci u fizički jači

Silovanje i pokušaj silovanja

- Stereotipi o privatljivom ponašanju žrtve
- Promiskuitet
- Da li se mogla odbraniti?
- Prebacivanje krivice sa počinioca na žrtvu
- Podsmijeh u odnosu na silovanje muškaraca

Odmjeravanje kazne

- Da li ste primjetili da je muškarac dobio veću kaznu za isto krivično djelo u poređenju sa ženom?
(većina ne; 4% da; 13.5% ne želi odgovoriti)

Sudije su objektivne i sude prema zakonu

“za slučaj silovanja na Vrhovnom sudu kazna je povećana i mislim da je to zato što su samo žene bile u Vijeću”.

Šta uraditi?

